

Redovisning av uppdrag om insatser i fråga om validering.

Redovisning av regeringsuppdrag

Sammanfattning

Myndigheten har definierat mål och syfte med en nationell struktur för validering enligt följande. Målet är att validering ska bidra till ett livslångt lärande och ur ett samhällligt perspektiv bidra till tillväxt bland annat genom att effektivisera utbildnings- och kompetensförsörjningsinsatser. En nationell struktur för validering syftar till att den validering som genomförs sker med god kvalitet och på ett rättsäkert sätt för individen.

Myndigheten för yrkeshögskolan har under 2010 initierat nätverk och utvecklat samverkansformer för att samordna och stödja en nationell struktur för validering. Samverkan avser de aktörer som har ansvar för validering, bland annat branschorganisationer och myndigheter, och syftar till att tydliggöra roll- och ansvarsfördelning samt bidra till kunskapsuppbyggnad och internationellt samarbete.

Avgörande för en nationell struktur för validering är tydlig och tillgänglig information om möjligheter till validering. För detta ändamål har webbportalen valideringsinfo.se utvecklats och lanserats.

Arbetet med att utveckla kriterier och riktlinjer för validering, främst avseende kvalitetssäkring och dokumentation, har initierats.

Myndigheten för yrkeshögskolan konstaterar att ett antal frågor/problemområden som ligger utanför myndighetens ansvarsområde behöver lösas för att möjliggöra vidareutvecklingen av en långsiktigt hållbar nationell struktur för validering samt öka användandet av validering som verktyg. Dessa frågor/problemområden innefattar rättsliga och ekonomiska förutsättningar för validering, strategisk samverkan samt att säkerställa tillit till och legitimitet för valideringens kvalitet och resultat:

- Ekonomiska och rättsliga förutsättningar för validering behöver stärkas och valideringens rättsliga förutsättningar, framförallt avseende rättighets- och rättssäkerhetsaspekter, bör utredas.
- Valideringsmodeller utvecklade av branschorganisationer behöver göras tillgängliga.
- Ansvar för bedömning av utländska gymnasiala yrkesutbildningar behöver klargöras. Det behöver även skapas möjligheter för "papperslösa" individer att få sitt tidigare lärande värderat och erkänt.
- Tydliggöra ansvar och mandat inom valideringsområdet på myndighetsnivå för ökad samverkan.
- Skapa förutsättningar för uppföljning och kvalitetsgranskning av valideringsinsatser för att öka valideringens legitimitet samt stärka kvaliteten.
- Kompetenshöjande insatser för de som arbetar med validering.

Innehållsförteckning

1	Uppdrag	3
2	Utgångspunkter.....	3
3	Genomförande av uppdrag	4
3.1	Initiera och stödja utveckling av nätverk och infrastrukturer	4
3.1.1	Nationellt forum för validering.....	5
3.1.2	Styrgrupp för bedömning av utländsk utbildning	5
3.1.3	Branschnätverk.....	5
3.1.4	Forskarnätverk.....	5
3.1.5	Nordisk samverkan.....	5
3.1.6	EU-samarbete.....	5
3.2	Initiera utveckling av kriterier och riktlinjer för validering	6
3.3	Utveckla och ansvara för en webbaserad publik plattform.....	7
4	Nulägesanalys och slutsatser	8
4.1	Inledning.....	8
4.2	Rättsliga och ekonomiska förutsättningar för validering.....	8
4.2.1	Validering enligt branschmodell.....	9
4.2.2	Validering inom den kommunala vuxenutbildningen.....	9
4.2.3	Validering inom yrkeshögskolan	10
4.2.4	Validering inom högskole- och universitetsutbildning	11
4.2.5	Slutsatser avseende rättsliga och ekonomiska förutsättningar.....	11
4.3	Bedömning av utländsk utbildning	12
4.4	Strategisk samverkan	12
4.5	Extern granskning och kvalitetssäkring	12

1 Uppdrag

Myndigheten för yrkeshögskolan ska, enligt *Förordning (2009:279) med instruktion för Myndigheten för yrkeshögskolan*¹, samordna och stödja en nationell struktur för validering samt i samverkan med berörda myndigheter främja utbildningsväsendets och branschernas medverkan när strategier, metoder och information inom valideringsområdet utvecklas.

Myndigheten ska även ansvara för bedömning av utländska eftergymnasiala yrkesutbildningar som inte motsvarar utbildningar enligt högskolelagen (1992:1434) eller utbildningar som kan leda fram till en examen enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina.

Utöver uppdraget att samordna och stödja en nationell struktur för validering, fastställt i myndighetens instruktion, gav regeringen Myndigheten för yrkeshögskolan den 10 december 2009: *Uppdrag om insatser i fråga om validering (U2009/7143/SV)*.

Myndigheten för yrkeshögskolan får i uppdrag att

1. Initiera och stödja utvecklingen av de nätverk och infrastrukturer som är nödvändiga för att säkerställa att en nationell struktur för validering utvecklas.
2. Myndigheten ska initiera framtagande av kriterier för validering och riktlinjer för hur kvalitetssäkring och dokumentation av valideringsinsatser ska ske. I sammanhanget ska myndigheten beakta vad som 2004 överenskommits i Europeiska unionens råd om gemensamma europeiska principer för validering och de riktlinjer som därefter utformats med stöd av Europeiska kommissionen.
3. Myndigheten ska vidare utveckla och ansvara för driften av en webbaserad, publik plattform som ger nödvändig information om möjligheterna till validering i Sverige.

Myndigheten ska vid genomförandet av detta uppdrag samråda med Statens skolverk, Högskoleverket, Arbetsförmedlingen, Folkbildningsrådet och företrädare för relevanta branscher och arbetsmarknadens parter.

Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet senast den 30 december 2010.

Föreliggande rapport utgör myndighetens slutrapportering av ovanstående uppdrag. Rapporten återger myndighetens utgångspunkter i arbetet med uppdraget rörande validering, genomförande av uppdraget, nulägesanalys samt slutsatser kopplat till en nationell struktur för validering samt vad som behöver lösas för att kunna utveckla en långsiktigt hållbar nationell struktur för validering.

2 Utgångspunkter

I arbetet med att samordna och stödja en nationell struktur för validering samt föreliggande regeringsuppdrag har myndigheten huvudsakligen utgått ifrån:

- Den definition av validering som fastslogs av regeringen 2003 i departementsskrivelsen *Validering mm – fortsatt utveckling av vuxnas lärande*².

¹ Förordning (2009:279) med instruktion för Myndigheten för yrkeshögskolan.
<http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/20090279.htm>

² Validering mm – fortsatt utveckling av vuxnas lärande. (Ds 2003:23).

- Tre huvudsyften med validering: validering för att få tillträde till fortsatt utbildning, för att förkorta utbildning samt inför anställning eller eget företagande. Även de beskrivs i ovan nämnda departementskrivelse.
- Valideringsdelegationens tidigare arbete och förslag, framförallt det övergripande ramverket med valideringens fyra delprocesser: översiktlig kompetenskartläggning, fördjupad kompetenskartläggning, kompetensbedömning för intyg samt kompetensbedömning för bevis³.
- De gemensamma europeiska principerna för identifiering och validering av icke-formellt och informellt lärande från 2004. Principerna behandlar följande områden: Individuella rättigheter, Aktörernas förpliktelser, Tillit och förtroende samt Trovärdighet och legitimitet.
- De europeiska riktlinjerna för validering som publicerades 2009⁴.

Det är utifrån myndighetens uppdrag samt de ovan beskrivna fem huvudsakliga utgångspunkterna som arbetet med validering planeras och genomförs. De europeiska principerna och riktlinjerna är särskilt vägledande i myndighetens arbete med validering och ska genomsyra alla insatser.

3 Genomförande av uppdrag

Arbete med regeringsuppdraget har bedrivits som en del av det övergripande uppdraget att samordna och stödja en nationell struktur för validering. I det här avsnittet redogörs för arbetet med att samordna och stödja en nationell struktur för validering och de insatser som har genomförts under 2010 och som innefattar det uppdrag som ovan beskrivits.

Myndigheten har vid genomförande av föreliggande uppdrag samrått med Statens skolverk, Högskoleverket, Verket för högskoleservice, Arbetsförmedlingen, Folkbildningsrådet, branschorganisationer samt arbetsmarknadens parter. Samråd har kontinuerligt skett under året, framförallt inom Nationellt forum för validering, Stygruppen för bedömning av utländsk utbildning samt Branschnätverket för validering.

3.1 Initiera och stödja utveckling av nätverk och infrastrukturer

Flera olika aktörer delar ansvaret för validering. Det innebär att en tydlig ansvars- och rollfördelning mellan aktörerna är nödvändig för att skapa en hållbar nationell struktur för validering. Myndighetens arbete har inriktats på att skapa nätverk för samordning med syftet att påbörja utvecklingen av en infrastruktur där nätverken bidrar till en tydligare ansvars- och rollfördelning. En annan del i arbetet med en infrastruktur är informationsspridning där etableringen av webbportalen valideringsinfo.se för information om validering är en viktig plattform. Även den databas över utförare av branschvalidering som utvecklats bidrar till infrastrukturens utveckling.

Under 2010 har ett antal samverkansformer och nätverk initierats, bland annat Nationellt forum för validering bestående av flertalet myndigheter och branschorganisationer. Nätverken bidrar till systematisk och formaliserad samverkan. Myndigheten kommer att fortsätta driva dessa nätverk som en del av uppdraget att samordna och stödja en nationell struktur för validering. Myndigheten medverkar även i branschnätverk och Nordiskt nätverk för validering (NVL) inom ramen för Nordiska ministerrådet, framförallt för att sprida och inhämta information om validering som bidrar till myndighetens kunskapsuppbyggnad. Utöver detta har myndigheten även arrangerat en Nationell konferens riktad till studie och yrkesvägledare med 300 deltagare. Myndigheten har även

³ Valideringsdelegationen (2008). *Valideringsdelegationens slutrapport – mot en nationell struktur*.

⁴ European Guidelines for Validating Non-formal and Informal Learning. (2009). <http://www.cedefop.europa.eu/EN/publications/5059.aspx>

medverkat vid konferenser och seminarier anordnade av bl.a. branschorganisationer för att informera om uppdraget samt även samlat in synpunkter och bidragit till erfarenhetsutbyte. Nedan redogörs för de nätverk myndigheten har initierat eller medverkar i.

3.1.1 Nationellt forum för validering

Berörda myndigheter och arbetslivsorganisationer har inbjudits att medverka i ett samverkansforum, *Nationellt forum för validering*. Syftet med nationellt forum är att fungera som ett samverkansorgan på strategisk nivå och att underlätta och effektivisera samordning av insatser inom valideringsområdet, tydliggöra ansvarsområden och gränsdragningar mellan organisationerna, identifiera utvecklingsområden samt att förankra beslut och policys i respektive organisation. Nationellt forum har träffats två gånger under 2010. Medverkande i nationellt forum för validering är Skolverket, Högskoleverket, Verket för högskoleservice, Arbetsförmedlingen, Folkbildningsrådet, LO, Svenskt näringsliv, Sveriges Kommuner och Landsting samt representanter från branschnätverket. Även TCO och Företagarna har inbjudits men ännu inte utsett representanter.

3.1.2 Styrgrupp för bedömning av utländsk utbildning

En styrgrupp avseende bedömning av utländsk utbildning har bildats, utöver Myndigheten för yrkeshögskolan ingår Verket för högskoleservice, Högskoleverket, Skolverket samt Arbetsförmedlingen. Syftet med styrgruppen är samverkan mellan myndigheter samt att initiera myndighetsövergripande arbetsgrupper. Styrgruppen har träffats vid två tillfällen under 2010. Två myndighetsövergripande arbetsgrupper har skapats, en för att arbeta med metodutveckling och en för informationssamverkan.

3.1.3 Branschnätverk

Det branschnätverk för validering som Valideringsdelegationen initierade har återupprättats av myndigheten och utökats. Under 2010 har nätverket träffats vid tre tillfällen. Nätverket bidrar till kunskapsuppbyggnad, erfarenhetsutbyte samt samverkan mellan branscherna och myndigheten. Nätverket består idag av trettioåttio organisationer. I nätverket deltar även representanter för Arbetsförmedlingen, LO, Svensk Näringsliv och Sveriges Kommuner och Landsting.

3.1.4 Forskarnätverk

För att bidra till myndighetens kunskapsuppbyggnad inom valideringsområdet och för att få tillgång till den forskning som bedrivs på området har ett forskarnätverk initierats. Ett första möte genomfördes i september 2010.

3.1.5 Nordisk samverkan

En viktig del av arbetet med valideringsuppdraget är att ta del av internationella erfarenheter och delta i det nordiska samarbetet som syftar till att öka och sprida kunskap inom valideringsområdet. I nuläget deltar myndigheten med en representant i Nordiskt expertnätverk för validering som initierats och finansieras av Nordiska Ministerrådet (NM). Expertnätverket har genomfört tre arbetsmöten samt ett expertseminarium under 2010.

3.1.6 EU-samarbete

Under året har myndigheten bidragit i EU-kommissionens uppdatering av Sveriges nationella rapport om validering. 32 länders valideringssystem beskrivs sammantaget inom ramen för detta arbete (*European Inventory on Validation of Non-formal and Informal Learning*).

Som ett led i EU-kommissionens arbete med att revidera de europeiska riktlinjerna samt framskrivandet av en kommande rekommendation om validering stod myndigheten som värd för ett Peer Learning Activity i november 2010. Ett femtiotal deltagare från 18 EU-länder kom till Västerås för att under två dagar diskutera valideringsfrågan. Myndigheten redogjorde för det arbete med validering som genomförs i Sverige och visade upp exempel på hur pågående arbete med validering inom branscher utvecklats och genomförs.

3.2 Initiera utveckling av kriterier och riktlinjer för validering

I alla myndighetens insatser i arbetet med validering är de gemensamma europeiska principerna för identifiering och validering av icke-formellt och informellt lärande från 2004 särskilt vägledande. Myndigheten har under 2010 definierat mål och syfte med en nationell struktur för validering, med utgångspunkt i dessa principer.

Målet med en nationell struktur för validering är att bidra till att ge individen möjlighet till ett livslångt lärande. Ur ett samhällsperspektiv är målet att bidra till tillväxt bland annat genom att effektivisera utbildnings- och kompetensförsörjningsinsatser.

Med utgångspunkt i det övergripande uppdraget att samordna och stödja en nationell struktur samt de gemensamma europeiska principerna för validering har myndigheten definierat syftet med en nationell struktur för validering ur ett individperspektiv:

- Att den validering som genomförs sker med god kvalitet och på ett rättsäkert sätt för individen.
- Att kvaliteten ska vara likvärdig oavsett vem som utför valideringen eller var i landet valideringen genomförs.
- Att tillgodose möjligheten till validering genom en god regional och lokal spridning.
- Att validering är legitim och erkänd – det vill säga att valideringen och dess slutprodukter erkänns av de aktörer, exempelvis arbetsgivare eller utbildningsanordnare, som individen vill bevisa sin kompetens för.

Under 2010 har arbetet med att utveckla kriterier och riktlinjer för validering initierats och arbetet kommer att fortgå under 2011. Huvudfokus har varit kunskapsuppbyggnad och nulägesanalys och att ta fram underlag för det fortsatta arbetet. Arbetet med kriterier och riktlinjer har, utöver de gemensamma europeiska principerna och riktlinjerna, utgått ifrån Valideringsdelegationens tidigare arbete och förslag. Framförallt det ramverk med valideringens fyra delprocesser som Valideringsdelegationen utvecklade.

De europeiska principerna och riktlinjerna har publicerats på valideringsinfo.se för att öka spridningen av riktlinjerna framförallt till de som arbetar med validering. Utvecklandet av övergripande kvalitetsriktlinjer har initierats och de europeiska riktlinjerna utgör den huvudsakliga utgångspunkten för detta arbete. Ett första steg i arbetet avseende riktlinjer för dokumentation har varit att vidareutveckla Valideringsdelegationens ramverk och utgår ifrån principen att alla valideringsinsatser ska dokumenteras. Myndigheten har samlat in olika valideringsdokument, främst från branscherna, som grund för fortsatt utveckling av riktlinjer. Arbetet med dokumentationsriktlinjer kommer att fortgå under 2011.

En databas för registrering av valideringsresultat inklusive dokument för valideringar genomförda av branscherna eller av branscherna utsedda utförare är under utveckling. Databasen är tänkt att möta två behov, insamling av data över genomförda valideringar för att skapa uppföljningsmöjligheter samt lagring av dokument för att öka rättsäkerheten för individen.

Myndigheten har genom att lämna stöd och bevilja bidrag främjat branschernas utveckling av kriterier för validering inom specifika yrkesområden och yrken. Information

om branschernas valideringsmodeller har samlats in, strukturerats och presenterats på valideringsinfo.se (se nedan).

Myndigheten har initierat en förstudie om valideringens första steg (översiktlig kompetenskartläggning) för att få underlag för fortsatt utveckling av riktlinjer och eventuellt stöd.

Kriterier och riktlinjer för bedömning av utländsk eftergymnasial yrkesutbildning har utvecklats och kommer att fortsätta vidareutvecklas.

3.3 Utveckla och ansvara för en webbaserad publik plattform

Huvudkanalen för att samla och sprida information om validering är valideringsinfo.se, den webbportal för validering som utvecklats under 2010. I arbetet med webbportalen har de viktigaste målgrupperna för informationsspridning identifierats:

- De professionella som arbetar med validering
- Individer som är i behov av en valideringsinsats

Webbportalen vänder sig till dessa två huvudsakliga målgrupper men även till andra myndigheter samt till en intresserad allmänhet.

Arbetet med att samla in material och framställa information har pågått under året och kommer att fortsätta kontinuerligt. Syftet med portalen är att samla "all" information om validering från de aktörer som på olika sätt ansvarar för validering (t ex utförarinformation, riktlinjer, dokumentationskrav, forskning, internationellt material, etc) under samma tak. Informationssamverkan med andra aktörer inom valideringsområdet, framförallt ansvariga myndigheter och branschorganisationer, är central för att valideringsinfo.se ska uppfylla sitt syfte. Sådan samverkan har initierats, bland annat genom skapandet av en myndighetsövergripande arbetsgrupp för informationsarbete avseende bedömning av utländsk utbildning. Medverkande i arbetsgruppen är representanter från Myndigheten för yrkeshögskolan, Högskoleverket, Verket för högskoleservice, Skolverket samt Arbetsförmedlingen. Nationellt forum för validering samt branschnätverket har fungerat som referensgrupper i utvecklingsarbetet med valideringsinfo.se. Fortsatt informationsframtagning kommer huvudsakligen att ske i samverkan med övriga aktörer.

Ett sökverktyg för valideringsutförare utsedda av branschorganisationerna är utvecklat och har integrerats i webbportalen. Fler utförare tillkommer kontinuerligt.

Ett verktyg för valideringsvägledning är under utveckling och kommer att integreras i webbportalen. Genom att individen själv, steg för steg, besvarar ett antal frågor vägleds individen till den valideringsaktör som utifrån individens syfte med valideringen kan initiera och eller genomföra valideringsinsatsen. I detta verktyg finns även vägledning för individer med behov av bedömning av utländsk utbildning.

Då en stor del av målgruppen inte har svenska som sitt första språk kommer delar av informationen på webbportalen och i verktygen att översättas och göras tillgänglig på flertalet andra språk.

Kopplat till webbportalen genomfördes under oktober en lanseringskonferens där myndigheten informerade om arbetet med informationsspridning och verktygsutveckling samt inhämtade synpunkter för fortsatt utveckling. Konferensen besöktes av närmare 300 deltagare som på olika sätt är verksamma inom validering från branscher, kommuner samt privata aktörer från hela landet. Valideringsinfo.se kommer under 2011 marknadsföras ytterligare.

4 Nulägesanalys och slutsatser

4.1 Inledning

Validering är ett viktigt och kraftfullt verktyg för livslångt lärande, förstärkning av individens möjlighet till att etablera sig på arbetsmarknaden och kan bidra till kompetensförsörjning på nationell, regional och lokal nivå. Målet med en nationell struktur för validering är att öka användandet av validering som ett verktyg för livslångt lärande. För att uppnå detta behöver det erbjudas olika möjligheter till validering, som utgår ifrån och anpassas till individens syfte med valideringen och som utgår från individens behov. Transparens mellan formellt, icke-formellt och informellt lärande bidrar till mobilitet och är viktigt för individen i det livslånga lärandet, detta är också en av utgångspunkterna i EU:s strategier⁵. I Sverige finns i nuläget olika strukturer för validering: validering inom det formella utbildningssystemet, validering inom folkbildningen samt validering mot branschens yrkesbevis/kompetensbevis. Validering mot branschens yrkesbevis/kompetensbevis har utvecklats framförallt på grund av att Sverige har en i hög grad icke-reglerad arbetsmarknad. Transparensen mellan dessa olika system är för närvarande låg. Utvecklingen av ett nationellt ramverk för kvalifikationer (NQF) och integrationen av de olika systemens kvalifikationer i NQF förväntas bidra till en högre transparens mellan systemen och ge ökad möjlighet till ett livslångt lärande för individen.

Validering och NQF är viktiga instrument för att synliggöra individens kompetens. För att kompetensen ska ha ett bytesvärde behöver valideringsresultatet äga legitimitet inom och mellan de olika systemen. För att kunna uppnå denna legitimitet finns det behov av en systematisk kvalitetsgranskning. Det finns i nuläget ingen systematisk insamling av uppgifter om genomförda valideringar vilket gör det svårt att få fram statistik om i vilken omfattning validering genomförs, vilket försvårar uppföljningen av vad valideringsinsatsen leder till.

Då validering förekommer i olika strukturer blir bilden komplex och svåröverskådlig för både individer och de som arbetar med validering. Det är många olika aktörer med olika delansvar för validering vilket gör att samverkan är viktig. Vägledningsinsatser både inför och efter en validering är avgörande för att individer ska kunna fatta väl underbyggda beslut.

I de uppföljningar som genomfördes (under 2009-2010) av Skolverket och Högskoleverket samt i myndighetens dialog med olika valideringsaktörer framkommer att det fortfarande finns ett antal frågor som är oklara, bland annat återkommer frekvent frågan om hur valideringsinsatser ska finansieras. Även tydligare ansvarsfördelning, riktlinjer och stödmaterial samt kompetenshöjande insatser för de som arbetar med validering framförs som viktiga frågor att arbeta vidare med. Det blir också tydligt med behovet av ytterligare informationsspridning.

Med utgångspunkt i detta anser Myndigheten för yrkeshögskolan att ett antal frågor/problemområden behöver lösas för att möjliggöra vidareutvecklingen av en långsiktigt hållbar nationell struktur för validering som harmonierar med utveckling av ett nationellt ramverk för kvalifikationer samt för att öka användningen av validering som verktyg. Dessa frågor/problemområden innefattar rättsliga och ekonomiska förutsättningar för validering, strategisk samverkan samt att säkerställa tillit till och legitimitet för valideringens kvalitet och resultat. Nedan beskrivs kortfattat dessa områden och de slutsatser myndigheten kommit fram till.

4.2 Rättsliga och ekonomiska förutsättningar för validering

Inom det formella utbildningssystemet finns ett antal olika förordningar som styr arbetet med validering, däremot saknas motsvarande för den validering som genomförs enligt

⁵ Se till exempel *Europe 2020*. http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm

branschmodell utanför utbildningssystemet. Således finns ingen övergripande rättslig ram som reglerar enskildas rätt till validering. Det finns exempel på situationer där individer har rätt att få sina kunskaper, färdigheter och kompetenser erkända och värderade. De situationer där en individ ges denna rätt är begränsat till det formella utbildningssystemet. Dock är det enbart i den nya skollagen där begreppet validering används, i övriga förordningar används andra begrepp och formuleringar. I ett antal andra länder inom EU (t ex Frankrike, Danmark och Norge) har rätten till validering reglerats i en övergripande rättighetslagstiftning som bidrar till att öka rättsäkerheten för individen.

4.2.1 Validering enligt branschmodell

I nuläget finns cirka 25 modeller för validering utvecklade av branschorganisationer som tillsammans omfattar cirka 140 yrkesroller. Några av dessa har testats i skarpt läge, bland annat i *Validering till 1000*, andra senare modeller är redo att testas. Vissa av dessa modeller används inom branscherna i syfte att arbeta med rekrytering och kompetensförsörjning.

I dagsläget är användandet av branschmodellerna lågt. Arbetsförmedlingen (AF) upphandlade under 2009 validering enligt branschmodell inom fem områden och totalt 3800 platser. Det område där flest valideringar genomförts är inom vård och omsorg och ca en tredjedel av platserna hade nyttjats i början av hösten 2010. Arbetsförmedlingen är nu på väg att gå in i en ny upphandling, dels för att förnya avtal i de redan upphandlade områdena men även för att vidga till fler yrkesområden.

Upphandlingen som AF genomförde under 2009 riktades direkt till utförare vilket medförde att en del av de utförare som AF tecknat avtal med inte är utsedda av branschorganisationen för att utföra validering enligt den av branschorganisationen utvecklade branschmodellen. I myndighetens dialog med Arbetsförmedlingen och branschorganisationerna framkommer att upphandlingsmodellen inte är optimal för att bygga en långsiktigt hållbar struktur för validering, dels ur ett legitimitetsperspektiv men även med tanke på kvalitetsaspekten.

4.2.2 Validering inom den kommunala vuxenutbildningen

Det är inom ramen för den kommunala vuxenutbildningen som den största andelen valideringar genomförs. Vanligtvis innebär detta att den studerandes tidigare lärande, från arbetsliv eller utbildning, värderas och bedöms i förhållande till gymnasiala kursplaner. Validering kan genomföras inom ramen för en orienteringskurs som maximalt kan omfatta 200 verksamhetspoäng (10 veckor). Syftet med en orienteringskurs ska vara något av följande⁶:

- medverka till väl underbyggda beslut om studie- eller yrkesval,
- ge ökade studietekniska färdigheter,
- utgöra en introduktion till kurser inom olika kunskapsområden,
- ge tillfälle till bedömning av en studerandes kunskaper och färdigheter inom olika kunskapsområden i förhållande till kursplanemål och andra kunskapskrav.

Detta ger kommunerna utrymme att både validera för att förkorta utbildningsinsatser men även att "köpa" validering enligt branschmodell. I Valideringsdelegationens slutrapport beskrevs möjligheten med att använda orienteringskurser i valideringssyfte:

Det är också möjligt att få tillfälle till bedömning utifrån andra kriterier och i förhållande till andra kunskapskrav, till exempel yrkeskrav på arbetsmarknaden, vilket ger den kommunala vuxenutbildningen en frihet att synliggöra kunskap och kompetens som inhämtats i ett icke-formellt eller informellt lärande. Att därefter

⁶ Förordning (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning.
<http://www.riksdagen.se/webbnav/?nid=3911&bet=2002:1012#K6>

kunna intyga vad som synliggjorts måste vara oerhört värdefullt inför andra inslag inom orienteringskursen och i det fortsatta lärandet.⁷

Om valideringen genomförs inom ramen för orienteringskurs har den studerande rätt att erhålla studiestöd. Den individ som vill ha betyg från kommunal vuxenutbildning har även rätt att genomgå provning⁸.

I Skolverkets uppföljning av yrkesvux⁹ redogörs för inom vilka utbildningsinriktningar samt i vilken omfattning validering genomförts. 52,5 procent av kommunerna uppger att validering sker innan studier påbörjas och 70 procent att validering genomförs under pågående studier. Skolverket tar upp att kommunerna ofta beskriver att det fortfarande är svårigheter med att genomföra validering. Inte på grund av att individerna saknar kompetens utan för att det är svårt att jämföra deras kompetens med målen i de aktuella kursplanerna. Skolverket påpekar i sin rapport att valideringsinsatser saknas i många kommuner eller är bristfälliga och att det sannolikt finns fler studerande som borde ges möjlighet till validering. Skolverket pekar även på att möjligheten att utfärda intyg inte används i någon större utsträckning.

I den nya skollagen finns validering införd som begrepp¹⁰. I lagen anges att en "elev i kommunal vuxenutbildning kan få sina kunskaper och sin kompetens validerade". samt att "den som får sina kunskaper och sin kompetens bedömda vid en validering ska ha möjlighet att få dessa dokumenterade skriftligt". Även intyg kan användas som dokumentation vid valideringsinsatser. Detta innebär en ökad tydlighet kring valideringens legala status inom vuxenutbildningen men innebär fortfarande inte att en individ har rätt till validering eller att en kommun är skyldig att genomföra validering.

4.2.3 Validering inom yrkeshögskolan

Enligt Förordning (2009:130) om yrkeshögskolan är en individ behörig som "genom utbildning, praktisk erfarenhet eller andra omständigheter har förutsättning att tillgodogöra sig utbildningen". Studerande på yrkeshögskoleutbildning ska "kunna få tillgodoräkna sig motsvarande kunskaper, färdigheter och kompetenser som har förvärvats i yrkesverksamhet eller på annat sätt"¹¹. Anordnare av yrkeshögskoleutbildning har alltså möjlighet att validera både för behörighet och tillgodoräknande. För att få ett tillgodoräknande behöver individen vara antagen på utbildningen.

Det finns ett antal områden där det i nuläget saknas utvecklade branschmodeller för validering, framförallt på grund av avsaknad av en sammanhållande branschorganisation till exempel inom områdena ekonomi/administration och data/it. För att skapa möjligheter till validering inom dessa yrkesområden kan yrkeshögskoleutbildningar utgöra de kompetenskriterier som valideringen genomförs mot och utbildningsanordnarna kan fungera som valideringsutförare. Det innebär att anordnarna av yrkeshögskoleutbildning kan validera både i syfte att förkorta utbildningen (tillgodoräknande) men även mot en hel yrkeshögskoleexamen till exempel för en individ som Arbetsförmedlingen erbjuder validering.

Under 2011 avser Myndigheten för yrkeshögskolan att utarbeta riktlinjer för validering inom och mot yrkeshögskoleutbildning samt att initiera pilotprojekt för att genomföra validering. Hur statsbidraget ska anpassas för att ge ekonomiska förutsättningar för validering kommer i samband med detta att utredas. Målet är att kunna öka antalet yrkesområden med valideringsmöjligheter och att göra "yh-validering" tillgänglig för de

⁷ Valideringsdelegationen (2008). *Valideringsdelegationens slutrapport – mot en nationell struktur*.

⁸ <http://www.skolverket.se/sb/d/1761>

⁹ Skolverket (2010.09.30). Redovisning av uppdrag att förbereda och genomföra insatser inom yrkesvux. Dnr: 2008:3782

¹⁰ Skollag (2010:800). <http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=2010:800>

¹¹ Förordning (2009: 130) om yrkeshögskolan.

<http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=2009:130>

aktörer som har behov av att initiera sådana valideringsinsatser. Eftersom yrkeshögskoleutbildning i hög rad ökar en individs anställningsbarhet bör detta, tillsammans med "branschvalidering", vara ett lämpligt alternativ i syfte att synliggöra och erkänna yrkeskompetens inför ansökan om anställning.

4.2.4 Validering inom högskole- och universitetsutbildning

Enligt högskoleförordningen är lärosätena skyldiga att bedöma reell kompetens för både behörighet och tillgodoräknande och att beslut kan överklagas¹². I Högskoleverkets rapport *Reell kompetens vid bedömning av behörighet och tillgodoräknanden*¹³ från 2009 framkommer det bland annat att arbetet med att bedöma reell kompetens har låg prioritet på lärosätena, att de anser att det är tid- och resurskrävande samt att reglerna i Högskoleförordningen är otydliga. Lärosätena ser en motsättning i att bedöma alla individer utifrån deras förutsättningar och samtidigt hantera alla på ett likvärdigt och rättsäkert sätt. Sammanfattningsvis anser lärosätena att det krävs mer ekonomiska resurser samt att framtagande av riktlinjer kopplat till lämpliga instrument och metoder är viktiga för att fortsätta utveckla arbetet med bedömning av reell kompetens.

Möjligheten att få ett tillgodoräknande är i nuläget kopplat till studerandebegreppet och innebär att individen måste vara antagen på en utbildning för att kunna få sin reella kompetens bedömd. Detta innebär att det i praktiken är svårt för en individ att få ett förhandsbesked om vilka delar i en utbildning som kan tillgodoräknas och vilka delar som individen behöver studera för att bli godkänd/erhålla examen. Individen har inte rätt att erhålla studiemedel för tillgodoräknade högskolepoäng. De ekonomiska förutsättningarna för lärosätena att arbeta med tillgodoräknanden och eventuella förhandsbesked är otillräckliga. Att bedöma reell kompetens i syfte att förkorta utbildningsinsatser blir på grund av dessa strukturella hinder ingen reell möjlighet varken för aktörer eller individer.

4.2.5 Slutsatser avseende rättsliga och ekonomiska förutsättningar

För att öka användandet av validering i syfte att få tillträde till och förkorta utbildningsinsatser samt inför ansökan om anställning, konstaterar myndigheten att förutsättningarna för validering behöver stärkas. Särskilt gäller detta:

- Ekonomiska förutsättningar
En förutsättning för att validering ska bli ett användbart och kraftfullt verktyg är att det finns starka och tydliga ekonomiska förutsättningar. Detta innefattar både aktörer som utför valideringar och individer som genomgår validering. För att öka användandet av validering behöver dels aktörer/utförare av valideringar få ersättning för de kostnader som uppstår i samband med en validering. Dels måste det också vara möjligt för individen som ska genomgå valideringen att försörja sig under perioden som valideringen pågår. Avsaknaden av fungerande ekonomiska förutsättningar är enligt myndighetens bedömning idag det största hindret för genomförande av validering.
- Rättsliga förutsättningar
De rättsliga förutsättningarna behöver harmonieras med fungerande ekonomiska förutsättningar. Myndigheten gör bedömningen att valideringens rättsliga förutsättningar, framförallt avseende rättighets- och rättssäkerhetsaspekter, bör utredas.
- Valideringsmodeller utvecklade av branschorganisationer behöver vara tillgängliga för samtliga aktörer som efterfrågar detta. Särskilt viktigt är det för Arbetsförmedlingen.

¹² Högskoleförordning (1993:100). <http://www.riksdagen.se/webbnav/?nid=3911&bet=1993:100>

¹³ Högskoleverket. (2009). Reell kompetens vid bedömning av behörighet och tillgodoräknanden. Rapport 2009:21 R

4.3 Bedömning av utländsk utbildning

I nuläget delas ansvaret för bedömning av utländsk utbildning mellan Högskoleverket, Verket för högskoleservice samt Myndigheten för yrkeshögskolan. Bedömning genomförs för individer som har en dokumenterad avslutad utländsk utbildning. Det innebär att individer med utbildning från ett annat land som av olika anledningar inte har några dokument över sin utbildning idag inte har någon möjlighet att få sin utbildning bedömd för att se vad utbildningen motsvarar här i Sverige. Likadant är det för individer med icke avslutad utbildning. Det är även i nuläget otydligt vem som har ansvar för bedömning av utländsk yrkesutbildning på gymnasial nivå inför inträde på arbetsmarknaden.

För att utveckla en nationell struktur för validering med så heltäckande möjligheter som möjligt för en individ att få sitt tidigare lärande värderat, dokumenterat och erkänt konstaterar myndigheten att:

- Möjligheten till förhandsbesked om tillgodoräknande (se ovan), inom yrkeshögskoleutbildning och högre utbildning, kan vara ett möjligt sätt att erbjuda individer utan dokumentation eller med icke avslutad utländsk utbildning en valideringsinsats.
- Det behöver förtydligas vem som ansvarar för att genomföra bedömning av utländsk yrkesutbildning på gymnasial nivå inför inträde på arbetsmarknaden.

4.4 Strategisk samverkan

Flera olika aktörer på olika nivåer, från departement till utförare, har delansvar för valideringsfrågan. På myndighetsnivå är samverkan en central faktor för att kunna utveckla en hållbar nationell struktur för validering. För att åstadkomma samverkan på strategisk nivå:

- Behöver berörda nationella myndigheters uppdrag och mandat i valideringsfrågan, inklusive bedömning av utländsk utbildning, tydliggöras. Detta avser framförallt samordning och samverkan, och görs företrädesvis genom myndigheternas regleringsbrev.
- Behövs ökad samordning mellan departement som har koppling till valideringsområdet, särskilt avseende ansvariga myndigheters regleringsbrev och uppdrag i särskild ordning för tryggad samverkan och tydligare roll- och ansvarsfördelning.

4.5 Extern granskning och kvalitetssäkring

Ett syfte med en nationell struktur för validering är att all validering som genomförs ska ha en god kvalitet samt vara utförd på ett rättsäkert sätt för individen. Det är också avgörande att avnämaren har tillit till valideringens resultat för att resultatet ska vara legitimt. För att uppnå detta är det angeläget att valideringsmodellerna/ metoderna stöds av kvalitetssäkringsrutiner och riktlinjer. En annan central aspekt som är kopplad till kvalitetsfrågan är kompetenshöjning för de som arbetar med validering. I de europeiska riktlinjerna för validering framhålls vikten av extern granskning. Den externa granskningen är inte en del av valideringsprocessen i sig, utan syftar till att granska och följa upp att utförarna av validering följer riktlinjer och uppfyller de krav som ställs på genomförandet av valideringen. I nuläget granskas och följs inte valideringsinsatser upp kontinuerligt eller på ett strukturerat sätt. Det är heller inte tydligt vem som har ansvar för granskningen. Utvecklingen av riktlinjer, till exempel avseende kvalitetssäkring och dokumentation, behöver stödjas av extern granskning för att validering ska bli ett användbart verktyg.

Myndigheten konstaterar att för att öka valideringens legitimitet samt stärka kvalitet i genomförda valideringar:

- Behöver det genomföras regelbunden kvalitetsgranskning av valideringsinsatser. För att validering ska bli ett användbart och legitimt verktyg behövs utpekade aktörer med ansvar för att följa upp och kvalitetsgranska valideringsinsatser och deras resultat. Detta avser såväl validering inom det formella utbildningssystemet som validering enligt branschmodell. Inom det formella utbildningssystemet finns redan utvecklade strukturer för uppföljning och kvalitetsgranskning som bör kunna nyttjas även avseende validering.
- Myndigheten för yrkeshögskolan har i uppdrag att utveckla övergripande kriterier och riktlinjer för validering, framförallt avseende kvalitetssäkring och dokumentation. Dessa övergripande riktlinjer behöver anpassas till den kontext de ska användas inom. Utifrån detta behöver:
 - Tydliga riktlinjer för bedömning av reell kompetens för behörighet och tillgodoräknande inom högre utbildning utvecklas.
 - Tydliga riktlinjer för validering inom den kommunala vuxenutbildningen utvecklas.
 - Tydliga riktlinjer för validering för behörighet och tillgodoräknande inom yrkeshögskoleutbildningar utvecklas. Detta avser Myndigheten för yrkeshögskolan att genomföra under 2011.
- Behövs kompetenshöjande insatser för de som är yrkesverksamma inom validering, till exempel genom att ämnesområdet validering ingår som obligatoriskt moment på lärarutbildningen, yrkeslärarutbildningen samt studie- och yrkesvägledarutbildningen.